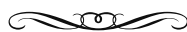

УДК 332.28 : 347.235

Л.М. Коваленко

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Розглянуто питання залежності розмірів землеволодінь (землекористувань) сільськогосподарських підприємств з різними формами господарювання від рівня рентабельності та ресурсозабезпеченості у Чугуївському районі Харківської області.

Ключові слова: рентабельність, ресурсозабезпеченість, форми господарювання.

L. Kovalenko

AGRICULTURAL LANDHOLDINGS MANAGEMENT EFFICIENCY

The problems of dependence of agricultural enterprises' landowning (land tenure) sizes of different economic management forms on the profitability and resources provision levels in Chuguyiv district of Kharkiv region have been considered.

Keywords: profitability, resources provision, economic management forms.

Л.Н. Коваленко

ЭФФЕКТИВНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЛЯМИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЯ

Рассмотрены вопросы зависимости размеров землеволодений (землепользований) сельскохозяйственных предприятий с разными формами хозяйствования от уровня рентабельности и ресурсообеспеченности в Чугуевском районе Харьковской области.

Ключевые слова: рентабельность, ресурсообеспеченность, формы хозяйствования.

Вступ. Вирішення проблеми ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах вимагає дотримання таких принципів: рівноправність усіх форм власності на землю; платність землекористування; цільове, раціональне та екологічнобезпечне використання земель. Різні організаційно-правові форми господарювання дослідники вважають перспективними. Дослідження ефективності управління землями сільськогосподарського призначення є першочерговим завданням як науки, так і практики.

Вихідні передумови. Проблемам управління землями сільськогосподарського призначення та різним формам господарювання присвячено роботи таких науковців, як В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, І.М. Песчанська, А.Я. Сохнич, В.П. Янчук, Т.А. Галушак [1], Ю.Г. Гуцуляк [2], А.М. Третяк [3], П.Т. Саблук, В.Я. Амбросов, Г.Є. Мазнев [4], Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Н.В. Гребенюк [5], М.Я. Мойса [6], О.Я. Росенко [7] та ін. Проте питання щодо ефективності управління землями сільськогосподарського призначення залишаються ще недостатньо дослідженими.

Мета статті — висвітлити залежність розмірів сільськогосподарських підприємств різних форм господарювання від рівня їх рентабельності та ресурсозабезпеченості.

Виклад основного матеріалу. Найважливішою природно-економічною особливістю використання землі сільськогосподарськими підприємствами є те, що аграрне виробництво — це біологічно обумовлена сфера діяльності, де ґрунт як специфічне органічне тіло виконує функції посередника між живою

та неживою природою, між працею та відтворювальними біологічними процесами. Таким чином, з одного боку, використання землі має характер природного процесу, підпорядкованого своїм внутрішнім біологічним закономірностям, а з іншого, як господарська діяльність, — воно визначально впливає на відтворення та ефективність виробництва рослинницької і тваринницької продукції.

Відповідно до Земельного кодексу України [8] господарська експлуатація сільськогосподарських земель повинна забезпечувати їх відтворення та підвищення родючості. При вилученні сільськогосподарських земель для несільськогосподарських потреб, а сільськогосподарських угідь під впливом діяльності підприємств-орендарів землі землевласникам та землекористувачам відшкодовується втрата сільськогосподарського виробництва. Зважаючи на те, що земля є основним національним багатством, формування нових землеволодінь і землекористувань на основі приватної власності на землю та на приватно-орендних засадах, яке відбувається в рамках сучасних організаційно-правових форм сільськогосподарського виробництва, доцільно здійснювати з урахуванням наукових засад і практичних дій щодо вирішення природоохоронних завдань. Особливо актуальним при цьому є завдання збереження і відтворення родючості ґрунтів, що витікає із вимог ресурсозберігаючої й екологічнобезпечної системи землеробства.

Доцільно відзначити, що підвищення зацікавленості власників землі і землекористувачів у збереженні і підвищенні родючості сільськогосподарських угідь, ефективності цільового використання

земельних ресурсів потребує розробки системи економічного стимулювання використання й охорони земель, яка б забезпечила товаровиробникам сільськогосподарської продукції гарантії справедливої її розподілу і розпорядження нею. Тому особлива увага в сучасних умовах господарювання має бути приділена охороні земель від руйнування, яке істотно знижує її родючість. Це відбувається, по-перше, внаслідок недостатнього контролю державних органів, які допускають надмірне антропогенне навантаження на сільськогосподарські землі (висока розораність земель, забруднення, деградація тощо) і, по-друге, в результаті непрофесійних дій керівників аграрних формувань, які не дотримуються належної культури землеробства та якісної господарської діяльності. Вважаємо, що сталий розвиток сільського господарства та оптимізація землекористування забезпечать раціональне використання земельних ресурсів і сприятимуть підвищенню ефективності господарювання у сільськогосподарських підприємствах.

У ринкових умовах традиційна система показників визначення економічної ефективності використання землі (вихід продукції з одиниці земельної площі; рівень витрат на одиницю продукції; розмір доходу, який може принести виробниче використання землі) має доповнюватися такими показниками, як вартість валової продукції; сума прибутку; прибуток на 1 га сільськогосподарських угідь; вихід валової продукції на одиницю виробничих витрат [9].

Сільське господарство — одна з головних галузей матеріального виробництва, що має важливе значення для постачання продовольства для населення та сировини для промисловості. Роль сільського господарства в економіці має суттєве значення. Особливо важливим воно є для жителів сіл району, бо сьогодні сільськогосподарські підприємства є основним місцем прикладання праці в сільській місцевості.

На території Чугуївського району функціонують підприємства з такими основними правовими формами організації господарської діяльності, як товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ), приватні сільськогосподарські підприємства (ПСП), сільськогосподарські виробничі кооперативи (СВК), державне підприємство (ДП), фермерські господарства (ФГ), акціонерні товариства (АТ) та ін. Так,

нами було зроблено групування сільськогосподарських підприємств Чугуївського району за рівнем рентабельності відповідно за цими формами господарювання, а також визначено розмір орендної плати за 1 га земельної частки (паю), що сплачують підприємства різних організаційно-правових форм господарювання її власникам. Зведені показники за три останні роки — у табл. 1.

Найвищі показники рентабельності за три останні роки мають товариства з обмеженою відповідальністю, де рівень рентабельності сільського господарства склав 29,42 %. На другій сходинці — фермерські господарства з рівнем рентабельності 20,7 %, на третій — сільськогосподарські виробничі кооперативи (19,4 %), на четвертій — приватні сільськогосподарські підприємства (18,8 %), на п'ятій — акціонерні товариства (6,6 %).

Таким чином, на ТОВ припадає 62,4 % виробництва валової продукції сільського господарства в районі. Більша частина валової продукції — продукція рослинництва (78,9 %) і менша — продукція тваринництва (21,1 %). Із розрахунку на одне підприємство найбільше вироблено валової продукції у ТОВ, а найменше — в АТ. У середньому на одне сільськогосподарське підприємство припадає 553,75 тис. грн валової продукції.

Аналіз виплат за орендовану землю сільськогосподарськими підприємствами показує, що залежності розміру орендної плати від одержаних прибутків сільгоспідприємств різних організаційно-правових форм господарювання не простежується у межах даного об'єкта дослідження. Хоча загальна тенденція до збільшення розміру орендної плати спостерігається. Отримані дані ще раз підтверджують той факт, що виплати в сільськогосподарських підприємствах та встановлення терміну оренди залежать від економічних можливостей орендаторів, хоча й варіюються чітко встановленою методикою визначення ставок орендної плати від нормативної грошової оцінки. Ще варто зазначити, що більшість підприємств є прибутковими до сплати орендної плати.

Проаналізуємо залежність розміру агроформувань від рівня рентабельності (табл. 2). Аналіз свідчить, що найбільшу рентабельність мають ТОВ — 29,42 %, ФГ — 20,7 % і СВК — 19,4 %.

Таблиця 1

Рентабельність господарств у розрізі організаційно-правових форм господарювання в Чугуївському районі Харківської області (2009-2012 рр.)

Організаційно-правові форми господарювання	Кількість підприємств	Площа, га	Прибуток на 1 га, грн	Собівартість, грн	Рівень рентабельності	Розмір орендної плати, тис. грн
ТОВ	14	26262,56	1150,5	3429,62	29,42	726,1
ПСП	8	5186,38	314,1	2602,18	18,8	238,7
СВК	1	866,00	301,62	1554	19,4	269,8
АТ	4	44843,20	109,65	5521,14	6,6	1088,85
ФГ	33	3733,45	553,75	3606,54	21,23	661,06
По району	61	47891,59	553,75	3606,54	21,23	661,06

Таблиця 2

Залежність розміру агроформувань від рентабельності господарств в розрізі організаційно-правових форм господарювання в Чугуївському районі Харківської області за 2012 р.

Організаційно-правові форми господарювання	Кількість підприємств	Площа, га	Рівень рентабельності, %	Розмір орендної плати, тис. грн
ТОВ	14	26262,56	29,42	726,1
ПСП	8	5186,38	18,8	238,7
СВК	1	866,00	19,4	269,8
АТ	4	44843,20	6,6	1088,85
ФГ	33	3733,45	20,7	661,06
По району	61	47891,59	21,23	661,06

Як видно з табл.2, прямої залежності розміру агроформувань від рентабельності господарств немає. Розмір землеволодінь (землекористувань) сільськогосподарських підприємств залежить від багатьох умов і чинників, основні з яких:

- виробничий напрям (спеціалізація) господарства, склад і поєднання галузей;
- природні умови, що характеризують родючість ґрунтів, меліоративний і культуртехнічний стан угідь, їх контурність, розчленованість, віддаленість від господарських центрів, основних доріг тощо;
- забезпеченість господарства трудовими ресурсами, склад і рівень кваліфікації адміністративно-управлінського апарату, наявність кадрів механізаторів та інших працівників, можливість залучення додаткової робочої сили (особливо в напружені періоди роботи);

емств, де на 1 га угідь припадає понад 14 тис. грн ресурсного потенціалу, ресурсовіддача нижча на 81%.

Варто зазначити, що на ефективність сільськогосподарського виробництва суттєвий вплив мають розміри землекористувань. Та не треба забувати й про ефективність виробництва, оскільки при цьому зростають транспортні витрати, стримується використання робочої сили та погіршується оперативність управління [10].

Висновки. На механізм формування землекористувань сільськогосподарського призначення у сучасних умовах земельних відносин впливають такі аспекти: адміністративно-територіальний; правовий, інженерно-технічний, соціально-економічний та екологічний. Розмір землеволодінь (землекористувань) сільськогосподарських підприємств із різними формами господарювання залежить від таких основних чинників: спеціалізації, природних умов,

Таблиця 3

Вплив рівня ресурсозабезпеченості на ефективність використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах Чугуївського району в 2012 р.

Групи підприємств залежно від рівня ресурсозабезпеченості 1 га с.-г. угідь, тис. грн	Кількість підприємств в групі, шт.	Ресурсний потенціал на 1 га с.-г. угідь, тис. грн	Отримано прибутку на 1 грн ресурсного потенціалу, грн
8,0-10,0	5	9,2	187,3
10,0-12,0	6	11,4	105,1
12,0-14,0	12	13,6	250,9
Понад 14,0	5	16,3	48,2

– наявність у господарствах основних і оборотних виробничих фондів, насамперед сільськогосподарського призначення, грошово-матеріальних засобів та можливість залучення і використання банківських кредитів для розвитку матеріально-технічної бази;

– інші умови, що передбачають наявність і стан дорожньої мережі, транспортних засобів, засобів зв'язку, умов розселення, природно-історичні умови [9].

Для виходу з кризового стану та успішного розвитку сільського господарства необхідно підвищувати ефективність виробництва, яке полягає в стабільному збільшенні виходу продукції на одиницю затрачених ресурсів. У табл.3 подано групування підприємств залежно від рівня ресурсозабезпеченості 1 га сільськогосподарських угідь. У підпри-

безпеченості господарств трудовими ресурсами, складу і рівня кваліфікації адміністративно-управлінського апарату, наявності кадрів механізаторів та інших працівників, можливості залучення додаткової робочої сили (особливо в напружені періоди роботи). Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств прямого впливу на агроформування не має.

Ресурсний потенціал найбільш ефективно використовується у ТОВ, де прибуток отриманий на 1 грн ресурсного потенціалу, значно вищий, ніж в інших форм господарювання.

Рецензент – кандидат економічних наук, доцент В.В. Тимошевський

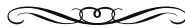
Література:

1. Горлачук В.В. Управління земельними ресурсами: Підруч. / В.В. Горлачук, В.Г. В'юн, І.М. Песчанська та ін.; за ред. В.В. Горлачука. — Львів: Магнолія плюс, 2006. — 443 с.
2. Гуцуляк Ю.Г. Концептуальні положення розвитку земельних відносин та системи землекористування в Україні / Ю.Г. Гуцуляк // Проблеми розвитку земельних відносин, землеустрою і земельного кадастру в умовах ринкової економіки: Тези доп. наук.-практ. конф., ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. — Харків, 2005. — С.12-16.
3. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами та реєстрація землі в Україні / А.М. Третяк. — К.: Преса України, 1998. — 145 с.
4. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. монограф. У 2-х т. За ред. П.Т. Саблука, В.А. Амбросова, Г.Є. Мазнева. — Т.1. — К.: ІАЕ, 2000. — 732 с.
5. Добряк Д.С. Теоретичні засади сталого розвитку землекористування у сільському господарстві / Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Н.В. Гребенюк. — К.: Урожай, 2004. — 133 с.
6. Мойса М.Я. Раціональні параметри нових агроформувань і система земельних відносин у них / М.Я. Мойса // Механізм господарювання і економічна динаміка в АПК: Вісн. ХДАУ. — 2001. — № 7. — С. 40-44.
7. Роєнко О.А. Оптимізація розмірів орендної плати за землю / О.А. Роєнко // Економіка АПК. — 2004. — № 4. — С. 66-69.
8. Земельний кодекс України. — Харків: ТОВ «Одіссей», 2002. — 112 с.
9. Соловій І.П. Землекористування: еколого-економічні проблеми, конфлікти, планування: Навч. посіб. / І.П. Соловій, О.Т. Іванишин, В.В. Лавний та ін. — Львів: Афша, 2005. — 40 с.
10. Мельничук Л.І. Фактори впливу на ефективність сільськогосподарського виробництва / Л.І. Мельничук // Науковий вісник НУБіП України. — К.: Колос, 2010. — С.10.

УДК 620.178.16.004

В.А. Коломоець

Таврический государственный агротехнологический университет, г. Мелитополь, Запорожская область

ВЛИЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БИОТОПЛИВА НА ОТЕЧЕСТВЕННУЮ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ТЕХНИКУ

В статье рассматриваются вопросы углубления знаний старших школьников о технологии конструкционных материалов, применяемых в современном АПК. Раскрыт механизм преобразований, происходящих на поверхности металлов в связи с применением биотоплива в сельскохозяйственной технике. Даны предложения по технологии получения металлов, которые не подвержены физико-техническим изменениям при работе на биотопливе.

Ключевые слова: конструкционные материалы, биотопливо, адсорбция, меркаптаны, диссоциативная хемосорбция.

V. Kolomojets

THE IMPACT OF BIOFUELS' USE ON DOMESTIC AGRICULTURAL MACHINERY

The article considers the issues of deepening the knowledge of senior high school pupils about the technology of constructive materials used in modern agriculture. Mechanism of transformation taking place on the surface of metals in connection with the application of biofuel in agricultural machinery has been revealed. Proposals on the technology of metals, which are not subject to physical and technical changes when working on biofuel have been made.

Keywords: constructive materials, biofuel, adsorption, mercaptans, dissociative chemisorption.

В.А. Коломоець

ВПЛИВ ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВА НА ВІТЧИЗНЯНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ТЕХНІКУ

У статті розглянуто питання поглиблення знань старших школярів про технологію конструкційних матеріалів, які застосовуються у сучасному АПК. Розкрито механізм перетворень, які відбуваються на поверхні металів у зв'язку із застосуванням біопалива в сільськогосподарській техніці. Дано пропозиції щодо технології виготовлення металів, які не піддаються фізико-технічним змінам при роботі на біологічному паливі.

Ключові слова: конструкційні матеріали, біопаливо, абсорбція, меркаптани, дисоціативна хемосорбція.